

کتابخانه‌های بغداد در عصر سلجوقی

کتابخانه مدرسه نظامیه - مدرسه نظامیه توسط خواجه نظام‌الملک وزیر در بغداد بسال ۴۵۹ قمری (۱۰۶۶ میلادی) تأسیس شده و تعداد کتب آن هفت هزار مجلد بوده است .

کتابخانه مدرسه ابوحنیفه - این کتابخانه از ملحقات مدرسه ابوحنیفه بوده است که توسط ابوسعید مستوفی برای فقهای حنفیه تأسیس شده و کتب گرانقیمت در آن فراوان بوده است .

کتابخانه دارالمسنة - دارالمسنة از بناهای الناصر لدین الله عباسی است . وی کتابهای خود را وقف این کتابخانه کرده است .

کتابخانه رباط خاتونی سلجوقی - این کتابخانه را امام الناصر لدین الله عباسی وقف تربت همسرش «خاتون الاخلاطیه» اسلجوقیه نموده است که در سال ۵۸۴ قمری (۱۱۸۸ میلادی) وفات یافته است، محل کتابخانه در جانب غربی بغداد بوده است .

کتابخانه رباط بالحریم الطاهری خلیفه الناصر لدین الله رباط (کاروانسرا) را در سال ۵۸۹ قمری (۱۱۹۳ میلادی) بنیاد نهاد و یکی از بهترین سراهای بغداد است و پس از آن خلیفه کتب نفیسه زیادی با آنجا نقل کرد .

کتابخانه رباط المامونیه - این کتابخانه در سرائی که در محلات قدیم بغداد قدیم است بنا شده دارای کتب با ارزش و منجمله کتاب الفنون ابن عقیل الحنبلی است .

کتابخانه خلیفه القائم بامراله - کتب این کتابخانه بصورت ارث به خلیفه رسیده و مشتمل بر کتب نفیس و کمیابست و از کتب نادر آن کتاب (رسوم دار الخلافه)

تألیف هلال الصابی است متوفی بسال ۴۴۸ قمری (۱۰۵۶ میلادی) است .

کتابخانه خلیفه المقتدی بامرالله - در این کتابخانه کتب نادر فراوانست و از

آن جمله میتوان کتاب تقویم الابدان فی تدبیر الانسان تألیف ابن یحیی بن عیسی بن جزلة الطیب البغدادی متوفی سال ۴۹۳ هجری قمری (۱۰۹۹ میلادی) را نام برد. ابن جزله کتابی بنام (المغنی فی الطب) برای المقتدی بامرالله تألیف کرد.

کتابخانه خلیفه الناصر لدین الله - ناصر یکی از خلفای بزرگ بنی العباس بوده و کتابخانه او نیز محتوی کتب خطی نفیس و زیبا بوده است. این کتابخانه بدستور خلیفه به سه کتابخانه جدید تقسیم شده است.

کتابخانه خلیفه الناصر لدین الله - ناصر از اعظم خلفاء بنی العباس بوده و کتابخانه او نیز از کتابخانه های معتبری بوده که محتوی کتب خطی نفیس و خوش خط بوده است. خلیفه این کتابخانه را تقسیم کرد و به «دار المسناة» و «خزانة الرباط الخاتونی السلجوقی» و «خزانة المدرسة النظامیه» داده است.

کتابخانه ابن هبیره - این کتابخانه را عون الدین ابوالمظفر یحیی بن محمد بن هبیره وزیر مقتدی عباسی (۵۴۴ قمری = ۱۱۴۹ میلادی) تأسیس کرده است و ظاهراً وقف مدرسه ای شده که در باب البصره ساخته شده است. ابن هبیره سال ۵۶۰ قمری = ۱۱۶۴ میلادی وفات یافته است.

کتابخانه وزیر مؤید الدین بن القصاب - وی از وزرای خلیفه ناصر لدین الله عباسی بوده است و کتابخانه را در «درب الخیاطین» بغداد تأسیس کرده و کتب نفیسی را وقف بر طالبان علم نموده است. *کتابخانه علم انسانی*

کتابخانه ابن هبیره وزیر به عون الدین ابوالمظفر یحیی بن محمد بن هبیره وزیر مقتضی العباسی (سال ۵۴۴ هجری - ۱۱۴۹ میلادی) این کتابخانه را تأسیس کرد و کتابها را وقف مدرسه ای کرد که در باب البصره بساخت و خود در سنه ۵۶۰ هجری (۱۱۶۴ میلادی) وفات یافت.

کتابخانه وزیر مؤید الدین ابن القصاب - مؤید الدین از وزراء خلیفه الناصر لدین الله عباسی بود (سال ۵۹۰ هجری - ۱۱۹۳ میلادی) و رغبت و میل فراوان به اشتغال علم و ادب داشت و لذا در بغداد (درب الخیاطین) کتابخانه ای دایر کرد و کتب نفیسی بر آن وقف نمود.

کتابخانه کندری - این کتابخانه را عمیدالملک ابونصر محمد الکندری وزیر طغرلک و آلبارسلان سلجوقی بنیاد نهاد و خود بسال ۴۵۷ هجری (۱۰۶۴ میلادی) بقتل رسید. در این کتابخانه کتب نفیسی از کتابخانه اردشیر وزیر فراهم آمده بود همان کتابخانه ای که از بزرگترین و غنی ترین کتابخانه های بغداد بود و قسمتی از آن دچار آتش سوزی و تاراج گردید .

کتابخانه خطیب بغدادی - حافظ ابوبکر احمد بن علی خطیب بغدادی مدرس دروس حدیث و روایت و مصنف کتب عدیده است که مشهورترین آنها کتاب تاریخ بغداد است (در ۱۴ مجله) و این کتابخانه را تأسیس و کتب نفیس آن را وقف مسلمانان کرد که از آن بهره برگیرند و خود بسال ۴۶۳ هجری (۱۰۸۴ میلادی) وفات یافت .

کتابخانه شجری - مسعود بن ناصر الشجری (متوفی بسال ۴۷۷ هجری - ۱۰۸۴ میلادی) بنیان گذار این کتابخانه است و کتب نفیس در آن گرد آورد که بر مسجد عقیل نیشابور وقف کرد .

کتابخانه انباری خطیب - محمد بن احمد محمد ابوطاهر انباری خطیب این کتابخانه را فراهم آورد و چون در گردآوردن آن رنج و کوشش فراوان بکار برده بود میگفت این کتابها را چندان دوست دارم که اگر هموزن آنها زر بمن داده شود بدان برابر نمیکنم .

کتابخانه صابئی - ابوالحسن محمد بن همال الصابئی ، صاحب مؤلفات تاریخی از قبیل تحفة الامراء در تاریخ وزراء و رسوم دارالخلاقه و غیره... این کتابخانه را بنیاد نهاد. وی کتابهای شخصی خود را که در جانب غربی بغداد در چهار راه ابن ابی عوف بود بر این کتابخانه وقف نمود و کتابداری بنام ابن الاقساس العلوی بر آن گماشت و این علوی در کتابهای تصرف فراوان کرد و قسمتی از آنها را بفروخت.

کتابخانه عبدالسلام قزوینی . بنیانگذار این کتابخانه ابویوسف عبدالسلام بن محمد بن یوسف بن بندار قزوینی حنفی معتزلی است و در سال ۴۸۹ هجری (۱۰۹۵ میلادی) وفات یافته است .

کتابخانه حمیدی - ابو عبدالله محمد بن ابی مصرف توح بن عبدالله الأزدی الحمیدی

المعزی الاندلسی این کتابخانه را بنیاد نهاد و وقف طلاب علوم کرد و خود بسال ۴۸۸ هجری (۱۰۹۵ میلادی) بدرود جهان گفت .

کتابخانه ابن جزله - ابوعلی یحیی بن عیسی الخطیب البغدادی ، متوفی بسال ۴۷۳ هجری برابر با ۱۰۸۰ میلادی (یا متوفی ۴۹۳ هجری = ۱۰۹۹ میلادی) این کتابخانه را تأسیس کرد . ابن جزله دارای کتابخانه نفیسی بوده است و قبل از درگذشت خود به کتابخانه مشهد امام ابوحنیفه وقف کرده است .

کتابخانه قاضی ابوالفرج ابن ابوالبقاء - ابوالفرج محمد بن عبیدالله بن الحسن ابن الحسین البصری قاضی بصره متوفی بسال ۴۹۹ هجری (۱۱۰۵ میلادی) این کتابخانه را تأسیس کرد و مقارن درگذشت او کتابخانه بر اثر هجوم قبائل ربیعة و المنتفق بتاراج رفت . کتابخانه ابوسعید بن المعوج - بنیانگذار این کتابخانه صاحب دیوان در زمان خلیفه المستظهر بالله عباسی بوده است . این معوج کتابخانه خود را از روی اضطرار به پانصد دینار به گروداد و از مال خلیفه از گروداد برگرداند .

کتابخانه سعد الخیر الاندلسی - ابوالحسن سعد الخیر بن محمد بن سهل المغربی الاندلسی این کتابخانه را بنیاد نهاد و در بغداد او را با ابو حامد غزالی اتفاق ملاقات دست داد . وی بسال ۵۴۱ هجری (۱۱۴۶ میلادی) وفات یافت . سعد را کتابهای معتبری در اختیار بوده است .

کتابخانه عبدالله بن علی بن احمد - ابو محمد المقرئ یکی از علما و قراء قرآن در بغداد بوده وی این کتابخانه را تأسیس کرد و کتب بسیاری در آن گرد آورد . و خود بسال ۵۴۱ هجری (۱۱۴۶ میلادی) وفات یافت .

کتابخانه محمد بن ناصر البغدادی - ابو الفضل محمد بن ناصر بن محمد علی بن عمر البغدادی الحافظ متوفی بسال ۵۵۰ هجری (۱۱۵۵ میلادی) این کتابخانه را بنیاد نهاد کتابخانه ابن المرخم قاضی - ابو الوفا سدیدالدین یحیی بن سعید بن یحیی بن المظفر قضی القضاة بغداد مؤسس این کتابخانه است . این کتابخانه محتوی بسیاری از کتب فلسفی و پزشکی بوده است و بعد از قتلش دستخوش حریق گردیده است (۵۵۵ هجری = ۱۱۶۰ میلادی) کتابخانه ابن التلمیذ - مؤسس آن امین الدوله ابو الحسن هبة الله بن تلمیذ

طیب نصرانی البغدادی متوفی بسال ۵۶۰ هجری (۱۱۶۴ میلادی) بوده است. این کتابخانه را که محتوی کتابهای گرانبها بوده وی در خانه خود که در مجاورت مدرسه نظامیه بوده دایر کرده است.

کتابخانه زیدی - ابوالحسن علی بن احمد متوفی در بغداد بسال ۵۷۵ هجری (۱۱۷۹ میلادی) این کتابخانه را تأسیس کرده - وی دارای نسبی شریف و شهرتی بسزا در پارسایی و تقوی بوده است. ابوالحسن زمینی خرید و مسجدی ساخت و کتبی فراوان خرید و وقف آن مسجد کرد تا همگان از آن بهره ور گردند.

کتابخانه ابن الدهان - ابو محمد سعید بن مبارک معروف به ابن الدهان نحوی متوفی بسال ۵۶۹ هجری (۱۱۷۳ میلادی) کتابخانه را تأسیس کرد. این کتابخانه بسبب طغیان آبی که بغداد را فرا گرفت دستخوش تلف شد. (بسال ۵۴۵ هجری - ۱۱۵۰ میلادی).

کتابخانه حازمی - ابوبکر محمد بن موسی بن عثمان بن حازم الحازمی الشافعی متوفی بسال ۵۸۴ هجری (۱۱۸۸ میلادی) مؤسس این کتابخانه است و در بغداد آنرا بنا نهاده است.

کتابخانه ابن جوزی - جمال الدین ابوالفرح عبدالرحمن، مشهور به ابن الجوزی البغدادی متوفی بسال ۵۹۷ هجری (۱۲۰۰ میلادی) این کتابخانه را در دروازه دنیار، در جانب شرقی بغداد بنا نهاد.

کتابخانه ابن المارستانیة - بنیانگذار این کتابخانه ابوبکر عبدالله بن علی التیمی البکری معروف به ابن المارستانیة است وی کتابخانه خود را بنام دارالعلم نامید و در دروازه شاکریه بغداد آنرا بنا نهاد و کتب نفیسی وقف بر آن کرد و خود بسال ۵۹۹ هجری (۱۳۰۲ میلادی) وفات یافت.

کتابخانه ابن الخشاب - ابو محمد عبدالله بن احمد بن الخشاب البغدادی الحنبلی موجد این کتابخانه است. وی در علم نحو و حدیث و لغت و فلسفه و منطق استاد بود و کتب زیادی فراهم آورد و همه را وقف بر این کتابخانه کرد و خود در سنه ۵۶۷ هجری (۱۱۷۱ میلادی) درگذشت.